

tévedni, tehát az is világos előttünk, hogy Botond egészen téves nyomokon halad.

A regény jól komponált, erősen összefogott, gyorsütemű és súlyos tartalma ellenére is érdekes, néha érdekfeszítő olvasmány.

Szinnyei Ferenc.

Móra Ferenc: Daru-utcától a Móra Ferenc-utcáig. I—II. Budapest, 1934. Révai-kiadás.

Az életrajzi regényeknek, önéletrajzoknak mai sodrában is érdekeltő s tanulságos olvasmány Móra Ferenc posthumus novelláskönyve, helyesebben önéletrajza. Valójában egyszerre novelláskötet és önéletrajz is ez a kétkötetes könyv, melyben a már megjelent novellák mellett régi tárcákra és új, ismeretlen írásokra is bukkanhatunk. Érdekessége azonban nem újdonságában rejlik: nem jelent valami fejlődési fordulatot, a mondanivalónak, hangnak, megformálásnak új módját. Ugyanazzal a szinte «mágikus» erejű (Kosztolányi szavai) közvetlenséggel, az író és közönség kapcsolatának, a közlésnek sajátságosan eleven, bájos formáival találkozunk, mint Móra novellás könyveiben egyebütt. Mégis ez a kötet valahogyan dokumentáció jellegű és több szempontból is tanulságos. Dokumentációja elsősorban — ha ez tán most kevésbé érdekel bennünket — egy emberi életnek: a kenyérsütő asszony fia, a kis vidéki ujságíró hogyan jut el a külső sikerek és belső elmélyülés útján egyre tágasabb perspektívákig, a «vidék» szűkességétől a humanitás mindent-megértéséig. Mert hiszen ennyiben foglalható össze emberi életének tartalma; mondanivalói megett mindig is ennek a fejlődésnek útját kísérhettük figyelemmel. Egész élete ennek a fejlődésnek hű szolgálata. Dokumentációja ez a könyv, mint minden egyéb írása is, egyéni-

ségének: visszahuzódó fanyar bölcsességének, csendes érzelmességének. A novellák egyszerre tükrözik így az életet és az embert; szinte kitapinthatóan érezhetni, hogy ez a kettő (minden fájdalom és ironia ellenére is) mennyire harmónikusan és szűkszerűen egybeolvadt.

A mellett, hogy az életet és az embert tükrözi a két posthumus kötet, a legtisztább és legjobban szóló vallomás, bizonyosság Móra Ferenc sajátos írásművészetéről. Önéletrajz ez a könyv, melyet könnyen összeállíthatni az író régebbi, nem önéletrajzi szándékkal írott novelláiból! Önéletrajz, mely annakidején egyáltalán nem készült önéletrajznak, vallomásnak: novellák Móra fejlődésének különböző állomásairól, amelyekből az író kevéssel halála előtt úgy állíthatott össze két kötetet, hogy valósággal időrendi sorrendben kerekedik ki egy szabályos önéletrajz minden külső és belső kellékével együtt. (Csak egy néhány ismétlés, következetlenség maradhatott volna el.) Önkénytelen, akaratlan önéletrajz: ime Móra legjellemzőbb műfaja. S ez magyarázza nagy, szinte példátlan közönségsikerét is. Minden téma, leírás megett, akár valami régi olasz könyvritkaságról, vagy a királyhalmi parasztról, exotikus lepkekről ír is, mindig érezzük a műzeumigazgatót, az ásatót, a nagyapát, az embert életével, mindennapjaival. Munkásságában a saját emberségét, saját élet- és egyéniségrajzát írta. Ebben az attitűdben, ebben az írói állásfoglalásban rejlik Móra írásmódjának minden kedvessége, mágikus-sága, úgynevezett hatásossága, mely mindenkihez szólt s mindenkit megkapott. Minden írása megett egész emberségével állott. És bizonyos, hogy szétszórta novelláiból még egy-két kötetre való önéletrajzi novellát válogathatnánk ki. Ha novellái s ez a két önéletrajzi kötet nem is ver-

senyezhetnek a nagy vallomástevők extázisával, súlyosságával, mégis a stilusnak és mondanivalónak olyan édességét és finomságát, a magyaroságnak és európaiságnak olyan tisztult formáit találhatjuk meg bennük, melyekre a magyar novellairódalomban nem sokszor akadhatunk.

O. Gy.

Komor András : R. T. (Pantheonkiadás.)

A szerzőt valami különös szenvedély vezeti, amikor kétszázoldalas munkájában, amelyet regénynek nevez, a Nemzeti Építőipari R. T. kistisztviselőinek, ezeknek az emberformájú gépalkatrészeknek a legaprólékosabban megrajzolt tevés-vevésését élénk eleveníti. Ez a szenvedély, mint minden uralkodó kényszer, több lelki tulajdonságnak az eredője és talán nem legutolsó sorban annak, amellyel az író az általa megrajzolt kispolgártípusnak fölébe akar kerekedni. Lát-szólag roppant odaadással hajlik alakjaihoz, mert hiszen ennek a rövid napnak a történetében, amelyről e munkában szó van, multjukat is, jelenüket is oly részletesen, az összehasonlító motívumoknak oly gyakori ismétlésével, a részletrajz oly pepecselő aprólékosságával ismerteti, hogy rövidesen bennünk él már ezeknek a hivatali szobáknak a levegője, a bútorzata, a személyzete. Kümmerle úr gyulladásoz szemétől Stättner úr és Micike kisasszony soha ki nem bimbózó szerelméig és a vezérnek a párnázott ajtók mögé polcolt titokzatos és félelmes hatalmat kisugárzó rejtélyes alakjáig. Megtudunk róluk mindent, ami gépies mivoltukat, szerepüket, külső és belső tevékenységüket megismerteti velünk. Mintha egy kitűnő órásmester rakna össze előttünk egy szétszedett órát és minden egyes csavart, kereket külön-külön és összefüggésben a többivel gondosan megmagyarázna. De ma-

gyarázatából minduntalan valami szarkasztikus hang ütökzik ki, amelyet alig igyekeznek enyhíteni és a sorok mögötti vállrándításából csupán azt olvashatjuk ki: Hiába, kérem, nem tehetek róla, én ezeket az alkatrészeket készen kapom az «Élet» nevű gyártól. Ha rajtam múlna, bizonyonnyal különbek lennének s különb lenne az óra is... És noha minuciózus magyarázgatásával, kínos precizitásával mind azon van, hogy ezeknek a gépalkatrészeknek az életteljességét elhitesse velünk, sőt belénk szuggerálja, magatartása velük szemben olyan, hogy már csak ezért se tudunk neki hinni. Mindvégig kívül marad alakjain, még amikor magánvonatkozásaikban ismerteti őket, akkor is, sőt szarkazmusa talán ilyenkor a legkegyetlenebb, mert megvetés érzik ki belőle.

És talán ezen múlik az egész írásmű hitelessége. Megvetése a lelket tagadja meg alázatosságba görnyedt figuráitól. Öntudatosan és szándékosan, noha ezt a lelket éppen tőle, az írói mű alkotójától várjuk. De ugyanígy várjuk a cselekmény megindulását is. Oldalról-oldalra fokozódó türelmetlenséggel olvassuk az egymásra zsúfolt részleteket, mert tisztában vagyunk már minden alkatrész szerepével, ismerjük az összes csavarokat, kerekeket, lemezeket és pilléreket, szinte halljuk is az óra ketyegését; úgy tetszik, csak egy pillanatra van még szükség és az óra megindul, járni fog; megtudjuk, mennyi az idő, megtudjuk, mi az értelme a sok keréknek, alkatrésznek, az egész szerkezetnek.

De ekkor, mintha valaki gonosz csinyből vagy rosszindulatból beleszúrna a szerkezetbe: az egész mű nyikkanik egyet és szétesik. Az történik, hogy a tízóraióztisztviselők egy ujsághírből megtudják, hogy a Nemzeti Építőipari R. T. körül bajok vannak. Mire e gonosz hirt felfogták,